

อัตลักษณ์ vs เอกลักษณ์

สรสรเสริญ วีระพจนานันท์¹

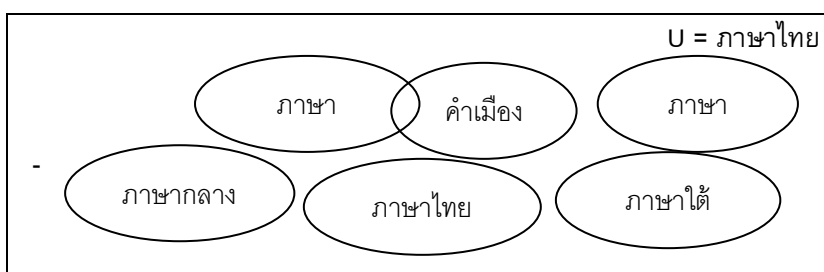
การดำเนินงานระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาตามกฎกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษา พุทธศักราช ๒๕๕๓, ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง ให้ใช้มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา ลงวันที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๕๕๔ และ เกณฑ์การประเมินคุณภาพภายในกรอบสาม (พุทธศักราช ๒๕๕๔ – ๒๕๕๘) ที่ผ่านมามีการกล่าวถึง “อัตลักษณ์” และ “เอกลักษณ์” ของสถานศึกษาแต่ละแห่ง คำถามหนึ่งที่เกิดขึ้นคือ “อัตลักษณ์” และ “เอกลักษณ์” คืออะไร, โรงเรียนเรามี “อัตลักษณ์” และ “เอกลักษณ์” อย่างไร เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกัน ขอนำเสนอ “อัตลักษณ์” และ “เอกลักษณ์” ดังนี้

ความหมายของ “เอกลักษณ์” และ “อัตลักษณ์”

คำว่า “เอกลักษณ์” มีความหมายตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช ๒๕๔๒ ว่า “ลักษณะที่เหมือนกันหรือมีร่วมกัน” โดยทั่วไปนิยมใช้คำว่า “เอกลักษณ์” ในความหมายว่า “ลักษณะเฉพาะตัวที่ไม่เหมือนใคร” สำหรับภาษาอังกฤษ “เอกลักษณ์” ตรงกับคำว่า “Uniqueness” หมายถึง “ความสำเร็จตามจุดเน้นและจุดเด่นที่สะท้อนให้เห็นเป็นลักษณะโดดเด่นเป็นหนึ่ง”

“อัตลักษณ์” ไม่มีความหมายบันทึกไว้ในพจนานุกรม แต่คณะกรรมการบัญญัติศัพท์ของราชบัณฑิตยสถานได้บัญญัติให้ตรงกับคำภาษาอังกฤษว่า “Character” อันเป็นลักษณะเฉพาะบุคคล รวมถึงสติปัญญา คุณธรรม จริยธรรม และความประพฤติที่แสดงออกเป็นลักษณะนิสัยของบุคคลนั้น ๆ นอกจากนี้ “อัตลักษณ์” ยังตรงกับคำภาษาอังกฤษว่า “Identity” หมายถึง “ผลรวมของลักษณะเฉพาะของสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ทำให้สิ่งนั้นเป็นที่รู้จักหรือจดจำได้” คำว่า “อัตลักษณ์” มักใช้ในวงวิชาการเท่านั้น และบางครั้งก็ใช้แบบมีความหมายโดยนัย

สรุปได้ว่า “เอกลักษณ์” และ “อัตลักษณ์” ไม่เหมือนกัน เช่น ภาษาไทย เป็นเอกลักษณ์ของชาติไทย คำว่า “ภาษาไทย” นั้นมีความแตกต่างกันในแต่ละท้องถิ่น, สำเนียง และชนเผ่า (ภาษาไทยถิ่น) เช่น คำเมือง (ภาษาเหนือ), ภาษาอีสาน, ภาษาใต้, ภาษาไทยลื้อ, ภาษายอง เหล่านี้เป็นอัตลักษณ์ทางภาษาของแต่ละท้องถิ่น/ชนเผ่า ที่อาศัยในประเทศไทย โดยรวมแล้วเป็น “ภาษาไทย” อันเป็นเอกลักษณ์ของชาติไทย หากนำมาสื่อสารให้อยู่ในแผนภาพคณิตศาสตร์จะได้ว่า

สมศ. กับ “อัตลักษณ์” และ “เอกลักษณ์”

การประกาศเกณฑ์การประเมินคุณภาพภายในกรอบสาม (พุทธศักราช ๒๕๕๔ – ๒๕๕๘) ของสมศ. ที่ประกอบด้วย ตัวบ่งชี้พื้นฐาน, ตัวบ่งชี้อัตลักษณ์ และ ตัวบ่งชี้มาตรการส่งเสริมเพื่อให้สถานศึกษามีความ

¹ ครู วิทยฐานะ ครูชำนาญการ โรงเรียนแม่วงก์พิทยาคม จ.นครสวรรค์ เขตพื้นที่การศึกษามัชฌิมศึกษา เขต ๔๒

เข้าใจความหมายและการเก็บรวบรวมข้อมูลและเตรียมความพร้อมด้านข้อมูลเพื่อรองรับการประเมินคุณภาพภายนอกกรอบสาม ขณะเดียวกันการขับเคลื่อนระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาในระดับสถานศึกษาก่อให้เกิดคำถามตามมาคือ “อัตลักษณ์” คืออะไร

สมศ. มีมุมมองเกี่ยวกับ “อัตลักษณ์” และ “เอกลักษณ์” ดังนี้

“อัตลักษณ์” เป็น ผลที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนตาม “ปรัชญา”, “ปณิธาน”, “วิสัยทัศน์”, “พันธกิจ” และ “วัตถุประสงค์ของการจัดตั้งสถานศึกษา” คำถามต่อมาคือ “วัตถุประสงค์ของการจัดตั้งสถานศึกษา” ที่เราปฏิบัติงานอยู่นี้ คืออะไร...

“เอกลักษณ์” เป็นความสำเร็จตามจุดเน้นและจุดเด่นที่สะท้อนให้เห็น เป็นลักษณะโดดเด่นเป็นหนึ่งในสถานศึกษา หรือความสำเร็จของสถานศึกษา

ขอยกตัวอย่างประกอบการพิจารณาเพื่อให้เห็นภาพดังนี้

โรงเรียนคุณนะทำ กำหนดปรัชญาไว้ว่า “ความรู้คู่คุณธรรม” นักเรียนที่สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนนี้ต้อง “มีความรู้ เป็นคนดีมีจิตสาธารณะ” (อัตลักษณ์) หรือโรงเรียนอดทนวิทยา กำหนดปรัชญาไว้ว่า “อดทน มุ่งมั่น สู้งาน” เมื่อปรัชญาของสถานศึกษาเป็นเช่นนี้ โรงเรียนจึงต้องพัฒนาให้นักเรียนที่สำเร็จการศึกษาออกไปมีลักษณะ “อดทน ตั้งใจ มุ่งมั่น และสู้งาน” (อัตลักษณ์)

ที่นี้ลองมาพิจารณาโรงเรียนใกล้ ๆ ตัวเรดีกว่า

โรงเรียนนครสวรรค์

- วิสัยทัศน์ : คุณธรรมนำความคิด ผลผลิตเลิศวิชาการ สืบสานวัฒนธรรม นำสู่มาตรฐานสากล
- ปรัชญา : อันอำนาจใด ๆ ในโลกนี้ ไม่เห็นมีเปรียบปานการศึกษา สร้างคนหาค่ามิได้ในโลกา
ขึ้นจากผู้หาค่าไม่มี

- คติพจน์ : สุโข ปญญา ปฎิลาโก (ปัญญาคือลาภให้เกิดสุข)

- คำขวัญ : การยึดมั่นในหลักศีลธรรมและวัฒนธรรมอันดีงาม เป็นประทีปไปสู่นาคอันสุกใส

- อัตลักษณ์ : สร้างนักเรียนให้มีความเป็นเลิศทางวิชาการ

- เอกลักษณ์ : SMART (ฉลาดอย่างสง่างาม)

S – Scholarly

M – Moral

A – Appearance

R – Relationship

T – Technology

โรงเรียนจรัสวิทยา

- ปรัชญา : เรียนดี ประพฤติดี มีคุณธรรม

เรียนดี หมายถึง นักเรียนโรงเรียนจรัสวิทยามีความพร้อม ความตั้งใจในการศึกษาเล่าเรียนและให้ความสำคัญต่อการเรียน

ประพฤติดี หมายถึง นักเรียนโรงเรียนจรัสวิทยามีความประพฤติที่ดีอยู่ในกรอบระเบียบวินัย

มีคุณธรรม หมายถึง นักเรียนโรงเรียนจรัสวิทยามีผู้ที่มีคุณธรรมจริยธรรมตามหลักคุณธรรมพื้นฐาน

- อัตลักษณ์ : ไหว้งาม ตามมารยาทไทย

นักเรียนโรงเรียนจรัสวิทยา มีนิสัยนอบน้อม ทักทายด้วยการไหว้ ซึ่งเป็นไปตามมารยาทของคนไทย

- เอกลักษณ์ : ประพตติดี มีมารยาท

เมื่อนักเรียนได้ปฏิบัติตามอัตลักษณ์ของโรงเรียนจะทำให้ให้นักเรียนเป็นผู้มีความประพฤติที่ดี อยู่ในกรอบระเบียบวินัย และรู้จักมารยาทการปฏิบัติตนเมื่ออยู่ในโรงเรียนหรืออยู่ในสังคม

โรงเรียนหนองบัว

- ปรัชญา : สุคคห สุวินัย สุอรุข (เรียนดี มีวินัย พละนามัยสมบูรณ์)
- อัตลักษณ์ : โรงเรียนคุณธรรม จริยธรรม
- เอกลักษณ์ : ศิลปะดี ICT เต็ม

โรงเรียนวัดโพธิ์ฟ้า

- คำขวัญ : ฉลาดรอบรู้ มีคุณธรรม
- อัตลักษณ์ : รักการอ่าน
- เอกลักษณ์ : ฉลาดรอบรู้ มีคุณธรรม

ตัวอย่างโรงเรียนทั้ง ๔ โรงเรียนนี้สรุปได้ว่า “เอกลักษณ์เป็นผลจากอัตลักษณ์ อัตลักษณ์เป็นผลจากการขับเคลื่อนปรัชญาของสถานศึกษา”

สรุปได้ว่า “อัตลักษณ์” และ “เอกลักษณ์” เป็นการแสดงจุดเด่นหรือจุดต่างของแต่ละสถานศึกษาที่มีความแตกต่างจากสถานศึกษาอื่น ๆ เพื่อให้คนทั่วไปได้รู้จัก “ตัวตน” ของสถานศึกษามากขึ้น